

МОРФЕМА - найменша значуща частина слова, структурна його частина. **МОРФ-** конкретна реалізація морфеми, її звукове вираження в мовленні, конкретний виразник / маніфестант/ тієї чи іншої морфеми у складі конкретної словоформи: *сад, саджати, садівник, сидіти, сів, сіла, садок, сядь, сиджу....*

Розрізняють 2 типи морфів: 1) морфи, вживання яких обумовлено певними фонетичними законами - аломорфи, або фонетичні варіанти морфем. До них належать: а) ті фонетичні закони, які наз-ся історичними. Вони легко сприймаються мовцями і, як правило, фіксуються орфографією: *друг - друзі; нога - нозі; муха - мусі;* б) ті фонетичні зміни, які є наслідком дії сучасних фонетичних законів і не фіксуються на письмі: *дуби - дубіти - задубіти [б']; надрізати-надлити-надписати-надкусити.* 2) ті морфи, які можуть взаємозамінюватися у будь-яких умовах, наз -ють **варіантами морфеми**, або **морфологічно зумовленими аломорфами**: *батьку - батькові; сину - синові.* Для зручності обидва типи наз. **аломорфами**. Хоч частина мовознавців розрізняє поняття **аломорф** і **варіант морфеми**.

ОМОНІМІЯ, СИНОНІМІЯ, АНТОНІМІЯ МОРФЕМ - мовні явища, властиві не лише словам, а й морфемам /кореневим, афіксальним /.

ОМОНІМІЧНІ м. / оморфи / - м., які мають однаковий звуковий склад, але різне значення. **ОМОН-МИ** м.б. : а) кореневі вод - 1) *вода, водний, водяний, підводний,* 2) *водити, приводити, переводити.....;* друга 1) числ., 2) імен.; *куп - 1) купити, 2) купати; буд - 1) будити, 2) будувати;* б) афіксальні /суфікси, префікси, флексії/ : **-ЕЦЬ** - 1) *хлопець, босць, 2) різець, зубець;* **-К-/а/** 1) *ніжка, ручка, 2) студентка, лікарка, -ИК - фізик, столик;* **НАД-** 1) *різати, 2) писати ; -а - 1) вода, земля, 2) староста, 3) міста, 4) студента, 5) була, 6) восьма., 7) гарна, 8) задумлива; -И- 1) *бери, 2) хати, 3) верби....**

СИНОНІМІЧНІ - м., які мають різний звуковий склад, але спільне значення і спільну функцію; різні за звуковим складом і походженням, але тотожні або дуже близькі значенням, роллю, яку виконують. **Синон. суфікси ім-ків:** *-ик, -ник, -чик/-щик/, -тель, -ець, -ильник, -анець, -лець, -ар, -ок, -ач, -ч, -тай, -ист /-іст/ та ін.* **Синон. преф.:** *несиметричний - асиметричний, помити - вимити, зорати - виорати, занести - віднести.* **Синон. флексії:** *однієї - одної, шести - шістьом, десяти - десятьох, кіньми - конями; на мосту - на мості, братові - брату....* **АНТОНІМІЧНІ** - м., між якими існують антонімічні відношення / виражають протилежне значення/: 1) іменникові суф. *рученька - ручище, вітерець-вітриган;* 2) префікси дієслова *ви - в /виходити - .....; роз - з /розійтися - зійтися/; по - роз /полюбити - розлюбити/.*

СУМЩЕННЯ МОРФЕМ - злиття, взаємопроникнення звукових полів сусідніх морфем: *Рига - ризький; , чех -....., козак -..... !!! Г,Ж,З; К,Ч,Ц; Х,Ш,С + -ський, -ство --- суфікси похідних слів починаються з останнього у кожному з трьох рядів приголосних: Париж-паризький, Кавказ....., Кременчук -....., ткач - ....., товариш - ....., Одеса - ....., Прага -....., Лейпциг ....., козак - козацтво.*

!!! Виняток: *казахський, герцогство, цюрихський, меккський та деякі інші.* **Накладання м. має місце:** 1) на межі/морфемний шов/ твірної основи і суф. - *Смоленськ - смоленський, 2) на стику основи та інтерфікса - Динамо - динамівський - динамовець; НАТО - натівський - натовець;* 3) на стику 2-х основ *морфологія - морфо - фонологія* 4) у словах, утворених від основ на голосний *таксист - таксі + ист - таксист..*

ДЗ: 1) назвіть можливі аломорфи морфем *роб- вед- прав-, мог.* 2) Згрупуйте слова за схожістю морфем та доведіть, що вони омонімічні: *сербка, жабка, кольчуга, рибирик, обробка, жадного, півник, довідник, лавка, відмінник, нулівка, заочник, злодюга, накидка, сусідка, лісник, українка, рибка, книжка, шибка.*